
הגדה
של
פסח

אביב

קציר העמר

הַשָּׂדֶה בְּשִׁבֳּלָיו עוֹמֵד לַקָּצִיר.
כָּל שִׁבֹּלֶת - מֵאָה שְׂעָרִים.
בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? הַקּוֹצֵר יִשְׁאַל.
הֵן, הֵן וָהֵן - יַעֲנֵהוּ הַקָּהָל.
הַאֶקְצֹר? וּבְזֶה הַמַּגָּל?
הֵן, הֵן וָהֵן - יַעֲנֵהוּ הַקָּהָל.
חֶלְקָה זוּ? יוֹסֵף וְיִשְׁאַל.
הֵן, הֵן וָהֵן - יַעֲנֵהוּ הַקָּהָל.

לאו! לא לחם קלקל, שלו ודגן שמים
לחם עצב תאכל, פרי עמל ידים

שדות בר, נחלת אבות, ומרחב ודרור —
היש־עוד בארץ מבורך כמוה?
ואני פה אחיה קפאתי בקר,
אנוע ככלב בארץ נבוכה;
מגורש במקלות, מקבל פרורים,
נעזב ונשכח מלב האל.
האמנם שכחת את־טעם המרורים,
שיחדו אכלנו בגלות החיל?

ואתה — המאשר! לך מרחב מסביב,
די אויר לנשימה, די־שמש, די־צל.
אם תעבד קשה — הוי, אחי החביב!
לעבד ולסבל כדנו גם אל,
לא תזרע אל־קוצים, לא תיגע לריק,
עוד תראה עת יגמל עמלך ורבה;
עוד יבער יתלקח כלפיד הזיק
צפנת בלבבך בצאתך נדבה.

אין תקוה פה, אחי, כבר כלה הקץ,
פס חסד אלוה, בל-יעש ישועות;
אין תקוה ליונה בצפרני הנץ –
ועתה שתי עיני מזרחה נשואות.
עוד טרם אבינה מה-יהיו חלומותי –
ונפשי כצפור בהריחה יום דרור.
זה משאת כל-נפשי, זה תקות תקותי,
ירחי ושמשי היוצקים בי אור;

זה כוכב הזהב, זה עמוד האש,
המאירים את-דרכי, מגיהים את-לילי;
זה קול המנחמני ולוחש-לי: יש
לי תקוה, לא-אבדה תוחלתי מאלי.
וכבר עיני רואות הצצים הרבים,
הצומחים כתקוה בנפש כל-חי.
לקוות אחפצה, ואשרי המחכים
עבד וסבל, אחי, בשם אדני!

הבאת העמר

עמר תבואה חדשה

מָה הָעֹמֶר בַּיָּד?

בִּרְכַּת אֲדָמָה וְעָמָל
עֹמֶר תְּבוּאָה חֲדָשָׁה

שְׁנַת תְּבוּאָה חֲדָשָׁה
מְבִיאָה בִּרְכַּת הָאֲדָמָה

אֲסָמֵינוּ יִמָּלְאוּ בָר,
יְקָבֵינוּ – תִּירוֹשׁ, יִצְהָר.

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה:

אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת
הָעֲמָקִים: דּוֹדִי
לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים:
יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר

ד

הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ
הַשְׁמִיעִנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ
עָרֵב וּמַרְאֵךְ נָאוֶה:
שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת
יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת
שְׁלֹמֹה: אַל־תִּרְאוּנִי
שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת שֶׁשְּׁזָפַתְנִי הַשָּׁמֶשׁ
בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ־בִי שָׂמֻנִי נֹטֵרָה
אֶת־הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא
נָטָרְתִּי: הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה
נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תַּרְבִּיץ
בַּצָּהֳרָיִם שַׁלָּמָה אֶהְיֶה כְּעֹטְיָה
עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ: אִם־לֹא
תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי־לָךְ
בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹּתַיִךְ
עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים: לְכָה
דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה
בַּכְּפָרִים: נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים

נִרְאָה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתְּחָה
הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים
עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לָךְ
רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ: כִּי־
הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ
לוֹ: הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת
הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע
בְּאַרְצֵנוּ: הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ
וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי
לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ:
אֶל־גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי
הַנַּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ
הָרִמּוֹנִים: עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם
וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב דְּמֵה־לְךָ דוֹדִי
לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל־הָרֵי
בָתֶר: אָנָה הָלַךְ דוֹדֵךְ הַיָּפָה
בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ
וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: דוֹדִי יָרַד

לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם לִרְעוֹת
בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים׃ אֲנִי
לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה
בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־
זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ
עַל־הַגְּבָעוֹת׃ דּוֹמֶה דוֹדִי
לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים
שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי
שׁוּבִי וְנֶחֱזֶה־בָּךְ מַה־תֶּחֱזוּ
בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם׃
הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְ=
שִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִינִי׃
בְּרַח ׀ דּוֹדִי וּדְמֵה־לְךָ לִצְבִי
אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי
בְשָׂמִים׃

הָא לַחְמָא עַנְיָא
דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא׃
בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם
כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי׃
וְיֵכוֹל כָּל דִּצְרִיךְ׃

יֵיתֵי וְיִפְסַח הָשַׁתָּא
הָכָא לְשָׁנָה הַבָּאָה
בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
הָשַׁתָּא עַבְדֵי
לְשָׁנָה הַבָּאָה
בְּנֵי חוֹרִין:

מה

נִשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה
מִכָּל הַלֵּילוֹת:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין
חָמֵץ וּמַצָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ
מַצָּה: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ
אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת הַלַּיְלָה
הַזֶּה מָרוֹר: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם
אֶחָת הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי
פְעָמִים: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת
אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין
מְסֻבִּין הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ
מְסֻבִּין:

עֲבָדִים הָיִינוּ

לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם

וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיָד
חֲזָקָה: וַיִּתֵּן ה' אוֹתוֹת וּמוֹפְ
תִים גְּדוֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם
בְּפַרְעֹה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:
וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא
אוֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ:

עֲבָדִים הָיִינוּ עַתָּה בְּנֵי חוֹרִין

וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים כֻּלָּנוּ
יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר
בִּיצִיאַת מִצְרָיִם · וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

מַעֲשֶׂה

בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר
בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא
וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ
מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק

וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה
עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם
וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ
הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת
שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:

לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
עֲזַרְיָה · הֲרֵי אֲנִי
כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא
זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת
מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת · עַד
שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא ·
שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן תִּזְכֹּר

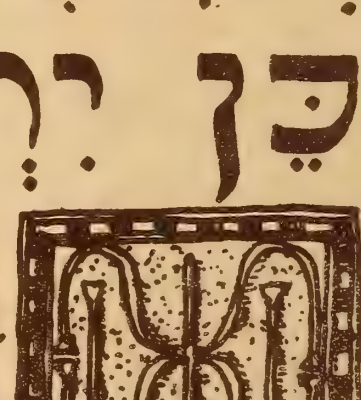
אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ
יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים · כֹּל
יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת:
וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יְמֵי
חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה · כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ

לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם

וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אֶחָיו וְכֹל הַדּוֹר
הַהוּא׃ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ
וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאוֹד מְאוֹד וַתִּמָּלֵא
הָאָרֶץ אוֹתָם׃ וַיָּקָם מֶלֶךְ־חָדָשׁ
עַל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע אֶת־
יוֹסֵף׃ וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הִנֵּה עַם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ׃
הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה
כִּי־תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם־
הוּא עַל־שׂוֹנְאֵינוּ וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה
מִן־הָאָרֶץ׃ וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי
מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלוֹתָם
וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת־
פִּתוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס׃

וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אוֹתוֹ
כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ

וַיָּקֻצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּפָרֶךְ: וַיְמָרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה
בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל־עֲבוֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת
כָּל־עֲבוֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

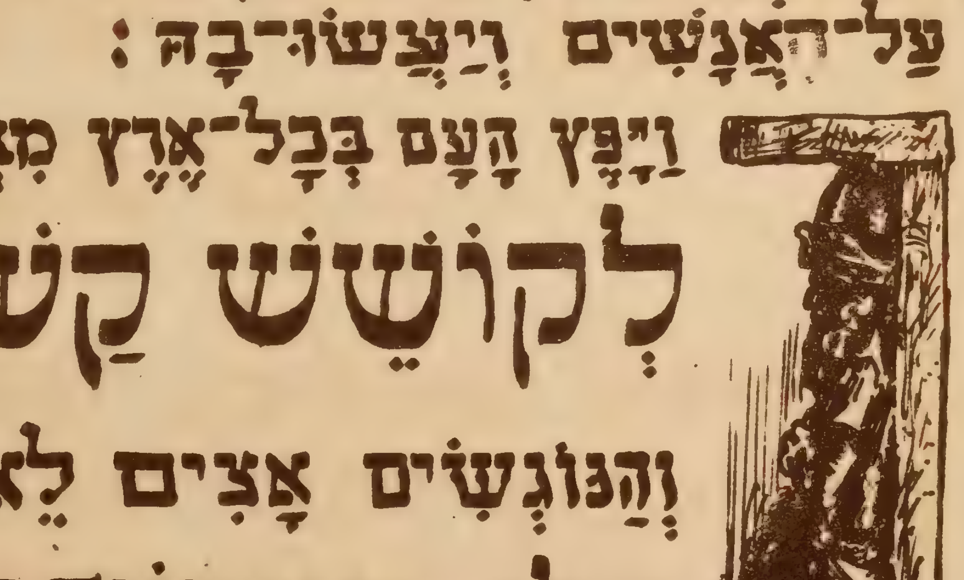
יְצַו פַּרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַנֹּגְשִׂים
בָּעָם וְאֶת־שׁוֹטְרָיו לֵאמֹר: לֹא
תוֹסִיפוּן לָתֵת תֶּבֶן לָעָם לִלְבֹּן הַלְּבֵנִים
כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם הֵם יֵלְכוּ וְקוֹשְׁשׁוּ
לָהֶם תֶּבֶן: וְאֶת־מַתְכֹּנֶת הַלְּבֵנִים אֲשֶׁר
הֵם עוֹשִׂים תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם תָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם
לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם: תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה
עַל־הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ־בָהּ:

וַיָּפֶץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם

לְקוֹשֵׁשׁ קַשׁ לַתֶּבֶן

וְהַנּוֹגְשִׂים אָצִים לֵאמוֹר

כַּלּוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם
בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת הַתֶּבֶן

וַיֻּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׂי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כִלִּיתֶם חָקְכֶם לִלְבֹּן כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם

וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:

תֶּבֶן אֵין נִתָּן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבֵנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מֻכִּים:

וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים וְעַתָּה לְכוּ עִבְדוּ וְתֶבֶן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתֹכֶן לְבֵנִים תִּתֵּנוּ:

היו ישראל מקוששים את־הקש
במדבר ורומסים בחמר. רחל בת־
בנו של שותלח היתה הרה ללדת
ורמסה בחמר עם בעלה ויצא הילד
ממעיה ונתערב בתוך המלבן, וירד מיכאל
והעלהו לפני כסא הכבוד. באותו לילה
נגזר גזר־דין על מצרים.

עבדים היינו לפרעה במצרים

ויהי בימים הרבים ההם
וימת מלך מצרים
ויאנחו בני־ישראל מן
העבודה ויזעקו ותעל
שועתם אל־האלהים
מן־העבודה: וישמע
אלהים את־נאקתם
ויזכר אלהים את־בריתו
את־אברהם את־יצחק

ואת־יעקב: וירא אלהים
את־בני ישראל וידע
אלהים: ומשה
היה רעה את־צאן יתרו
חותנו כהן מדין וינהג
את־הצאן אחר המדבר
ויבא אל־הר האלהים
חרבה: וירא מלאך ה'
אליו בלבת־אש מתוך

הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה
בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה
אֵינֶנּוּ אֻכָּל: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אָסֻרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־
הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה
מַדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסְּנֶה:
וַיַּרְא ה׳ כִּי סָר לִרְאוֹת
וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ
הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי:
וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֲלוֹם
שַׁל־נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ
כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה
עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת־קֹדֶשׁ
הוּא: וַיַּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו
כִּי יָרֵא מֵהַבִּיט אֶל־
הָאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר רָאֹה

רָאִיתִי אֶת־עֳנִי עַמִּי
אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶת־
צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי
נֹגְשָׂיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־
מַכְאוֹבָיו: וָאֵרֵד לְהַצִּילוֹ
מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלוֹתוֹ
מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ
טוֹבָה וּרְחָבָה אֶל־אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ:
וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלָי וְגַם־
רָאִיתִי אֶת־הַלַּחַץ אֲשֶׁר
מִצְרַיִם לוֹחֲצִים אוֹתָם
וְעַתָּה לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ
אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־
עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרָיִם: לֵךְ

וְאָסַפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם פָּקֹד
פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־
הֶעָשׂוּי לָכֶם בְּמִצְרָיִם
וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בִּזְרוֹעַ
נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדוֹלִים:
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֵת
אוֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה

הַיּוֹם
אַתֶּם יוֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ
הָאָבִיב

וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה
צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרוֹרִים
יֹאכְלוּהוּ: מָתְנֵיכֶם חֲגוּרִים
נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֶּלְכֶם בְּיֶדְכֶם
וַאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן:

הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב

וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס
סֻכּוֹתָה כְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי
הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף: וְגַם־עֵרֶב
רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מִקְנֶה
כָּבֵד מְאֹד:

הַיּוֹם אַתֶּם יוֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב

וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בְּצֵקוֹ טֶרֶם יֶחְמָץ
מִשְׁאֲרוֹתָם צְרוּרוֹת בְּשִׂמְלוֹתָם
עַל־שִׁכְמָם: וַיֹּאפוּ אֶת־הַבָּצֵק

אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹות מַצּוֹת
כִּי לֹא חָמֵץ כִּי־גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם
וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם־צֵדָה
לֹא־עָשׂוּ לָהֶם׃

הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב

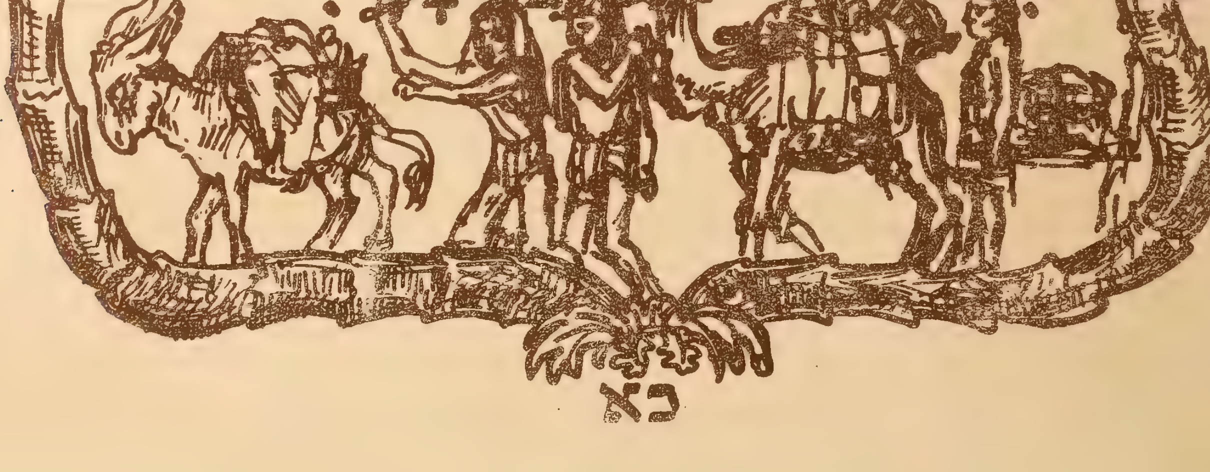
וַיְהִי

מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
יָצְאוּ כָּל־צִבְאוֹת ה׳
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם:

זכור

אֶת הַיּוֹם הַזֶּה
אֲשֶׁר יְצָאתֶם
מִמִּצְרַיִם
מִבֵּית עֲבָדִים

וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחָם
אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב
הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם
בִּרְאוֹתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיְמָה׃
וַיַּסֵּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־
סוּף וַחֲמוּשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ וַיֻּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם
וַיֵּהָפֵךְ לְבַב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ׃

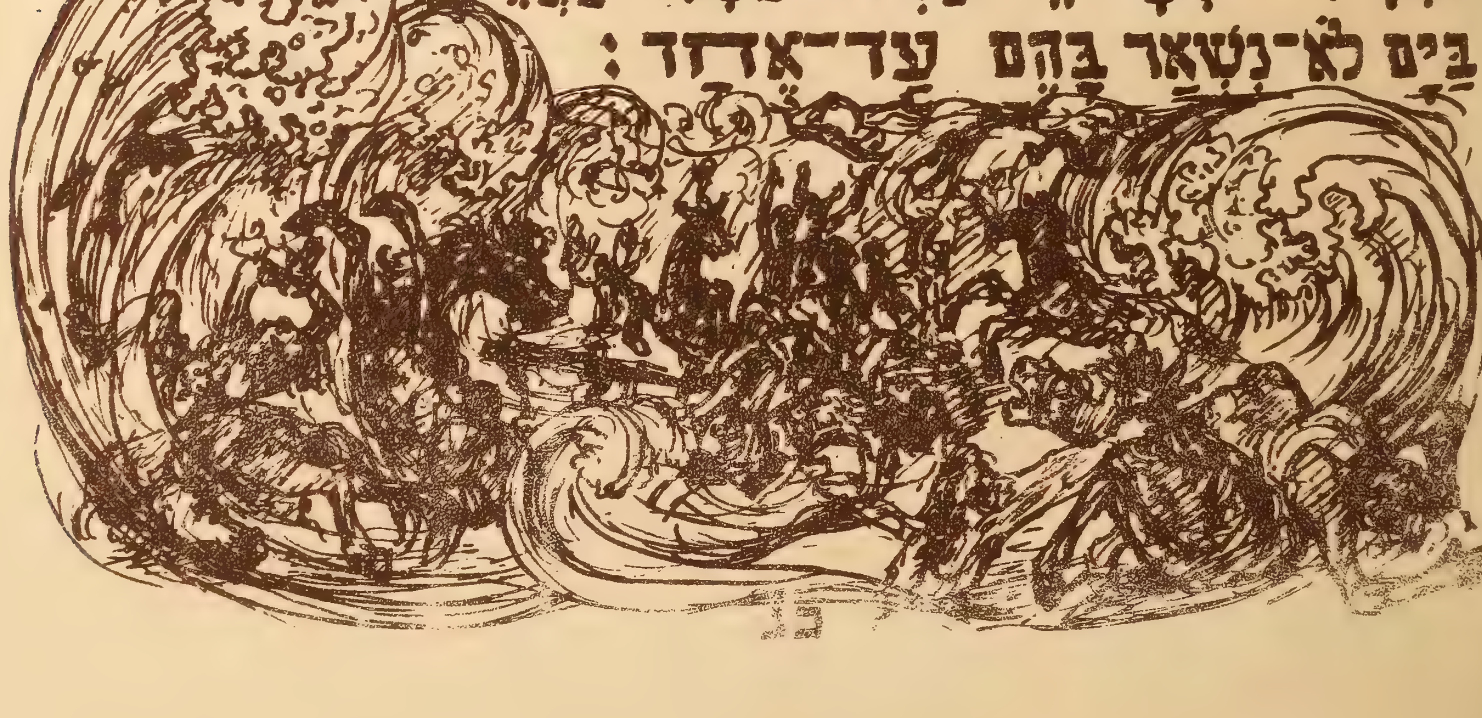

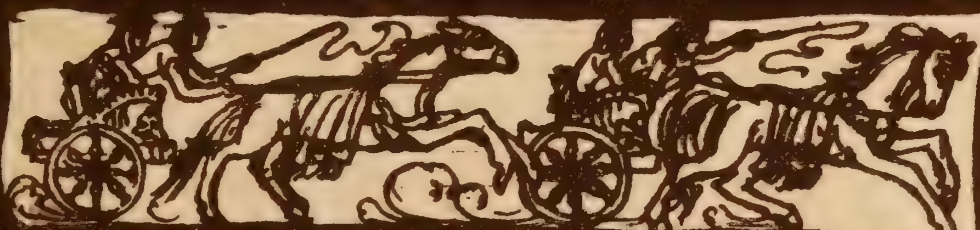
מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־
שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל
מֵעָבְדֵנוּ׃

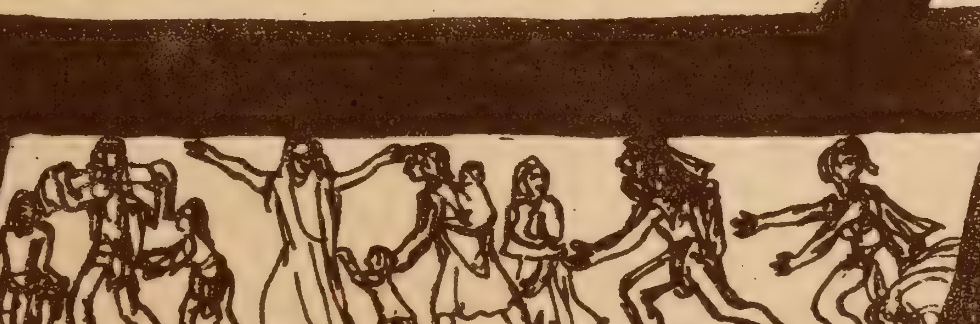
וַיֶּאְסֹר אֶת־רִכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ׃

ויחזק ה' את־לב פרעה מלך מצרים
וירדף אחרי בני ישראל ובני
ישראל יוצאים ביד רמה: וירדפו מצרים
אחריהם וישיגו אותם חונים על־הים:
ויט משה את־ידו על־הים ויולך ה' את־
הים ברוח קדים עזה כל־הלילה וישם
את־הים לחרבה ויבקעו המים: ויבואו
בני־ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם
חומה מימינם ומשמאלם: וירדפו מצרים
ויבואו אחריהם כל סוס פרעה רכבו
ופרשיו אל־תוך הים: ויהי באשמרת
הבקר ויט משה את־ידו על־הים וישב
הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים
לקראתו וינער ה' את מצרים בתוך הים:
וישובו המים ויכסו את־הרכב ואת־
הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם
בים לא־נשאר בהם עד־אחד:

צֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם
בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז
הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ
יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו
הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס
הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר

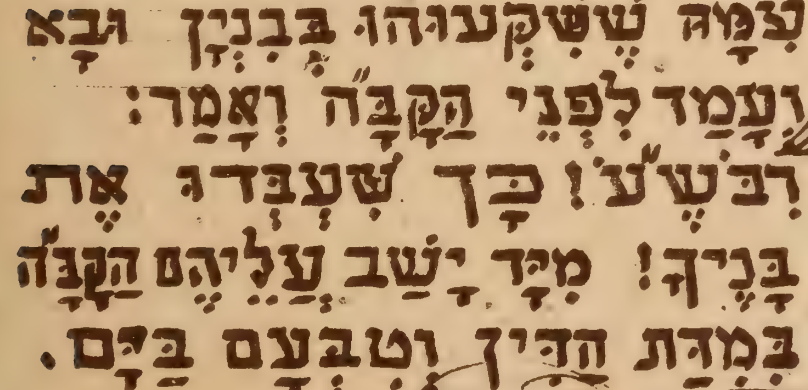

הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים
גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן:
מַה־לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס
הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר:
הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים
גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן:
מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ
מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב:
הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מָיִם
חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם:

בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא לְהַטְבִּיעַ אֶת
מִצְרַיִם בַּיָּם, עָמַד עוּזָא שַׂר
שֶׁל מִצְרַיִם וְנִשְׁתַּטֵּחַ לִפְנֵי
הַקָּבָּ"ה וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ
שֶׁל עוֹלָם! בְּמִדַּת הָרַחֲמִים בָּרָאתָ
עוֹלָמֶךָ, לָמָּה אַתָּה רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ
אֶת בָּנַי? מִיָּד כִּנֵּס הַקָּבָּ"ה כָּל
פַּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה וְאָמַר לָהֶם:
הֱווּ דָנִים בֵּינִי וּבֵין עוּזָא שַׂר
שֶׁל מִצְרַיִם. הִתְחִילוּ שָׂרֵי
הָאֻמּוֹת מְלַמְּדִים סַנֵּגוֹרְיָה עַל
מִצְרַיִם. כֵּיוָן שֶׁרָאָה מִיכָאֵל
כָּךְ, רָמַז לְגַבְרִיאֵל וְטָס
לְמִצְרַיִם טִיסָה אַחַת וְשָׁמַט
לְבֵנָה עִם טִיטָהּ וְתִינוֹק אֶחָד
עִמָּהּ שֶׁשִּׁקְּעוּהוּ בְּבִנְיָן וּבָא
וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה וְאָמַר:
רִבֹּשׁ"ע! כָּךְ שֶׁעָבְדוּ אֶת
בָּנֶיךָ! מִיָּד יָשַׁב עֲלֵיהֶם הַקָּבָּ"ה
בְּמִדַּת הַדִּין וְטִבְּעָם בַּיָּם.

וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת
הַתּוֹף בְּיָדָהּ וַתֵּצֶאנָה כָל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ

בְּתֻפִּים וּבִמְחוֹלוֹת:

וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם
שִׁירוּ לַה' כִּי־גָאֹה גָּאָה
סוּס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם
אָמַר אוֹיֵב
אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל
צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת
בְּמַיִם אַדִּירִים

אוֹתָהּ שָׁעָה בִּקְשׁוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לוֹמַר
שִׁירָה לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה. אָמַר לָהֶם הַקָּבָּ"ה:

מַעֲשֵׂי יָדַי טוֹבְעִים בַּיָּם
וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנָי

וַיַּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל
מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר
וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם: וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ
לִשְׁתֹּת מַיִם מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם. עַל־כֵּן
קָרָא־שְׁמָהּ מָרָה: וַיִּלֹּנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר:

מַה־נִּשְׁתֶּה? תְּנוּ לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה!
לָמָּה זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית
אוֹתִי וְאֶת־בָּנַי וְאֶת־מִקְנַי בַּצָּמָא?

וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי ה׳:
וְהָאסַפְסֻף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה
וַיָּשֻׁבוּ וַיִּבְכּוּ גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ:

מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר?
זָכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם
חִנָּם!

אֶת־הַקִּשֻּׁאִים וְאֶת־הָאֲבַטִּחִים
וְאֶת־הֶחָצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים
וְאֶת־הַשּׁוּמִים

וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה

וַיִּסְעוּ מֵאֵילִים וַיָּבֹאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין: וַיִּלֹּנוּ
עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר
וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם:

מִי־יִתֵּן מוּתֵנוּ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ

עַל סִיר הַבָּשָׂר
בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לָשֹׂבַע

כִּי־הוֹצֵאתֶם אוֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר
הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה

בָּרָעָב

קרבן

תועי מדבר, צאו מתוך השממה
עוד הדרך רב, עוד רבה המלחמה
רב לכם לנוע, לנוד בערבה
ולפניכם פרושה דרך גדולה ורחבה

רק ארבעים שנה נתע בין ההרים
ובחול טמנו ששים רבוא פגרים
אל־נא יעצרונו פגרי הנחשלים
שבעבדותם מתו – נפסח על החללים

ירקבו בקלונם סרוחים על צרורותם
שבכתפם נשאו ממצרים אותם
ימתק למו חלומם, רב בצלים, שומים
דודים מלאי בשר רבים ועצומים

עוד היום או מחר יחלק רוח קדים
עם העיט גופת אחרון העבדים

קומו, אפוא, נודדים! עזבו את השממה
אך אל־על קולכם, דרכו עז בדממה

ען צעדכם ירגיז מדבר ונרדמיו
איש ואיש בלבבו ישמע הד פעמיו

איש בלבבו ישמע קול אלוה דובר
לך! היום אל ארץ חדשה אתה עובר

לא! לא לחם קלקל, שלו ודגן שמים
לחם עצב תאכל, פרי עמל ידים

לא! לא אהל תהו ועליות שחקים
בית אחר תבנה, אהל אחר תקים

כי מלבד המדבר תחת השמים
עוד לאלוה עולם גדול רחב ידים

ומלבד יליל הישימון, דמי הציה
תתנש תחת שמשו ארץ יפה־פיה

מצה זו

שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם
מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק
בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ

שולחן עורך

והיא

שעמדה לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו. והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם:

פסח! עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו מבית עבדים. ודרך כל מחלות השעבוד והאונס והאינקביזיציה והשמד והפרעות, נושאת האמה בלבה את הגעגועים לחופש, ומביאה אותם לידי בטוי עממי אשר לא יפסח על כל נפש מישראל, על כל נפש עניה ומרודה. מאבות אל בנים, דרך כל הדורות, נמסר דבר יציאת מצרים זכרון אישי אשר איננו מחויר ואיננו דהה. „בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים". איזה יצר חרגת עמוק טבוע בלב־עם, שיכול היה באביב ימיו ליצור יצירה גאונית כזאת ולמסור אותה מדור לדור.

בכל דור ודור
חיב אדם
לראות את
עצמו כאלו
הוא יצא
ממצרים

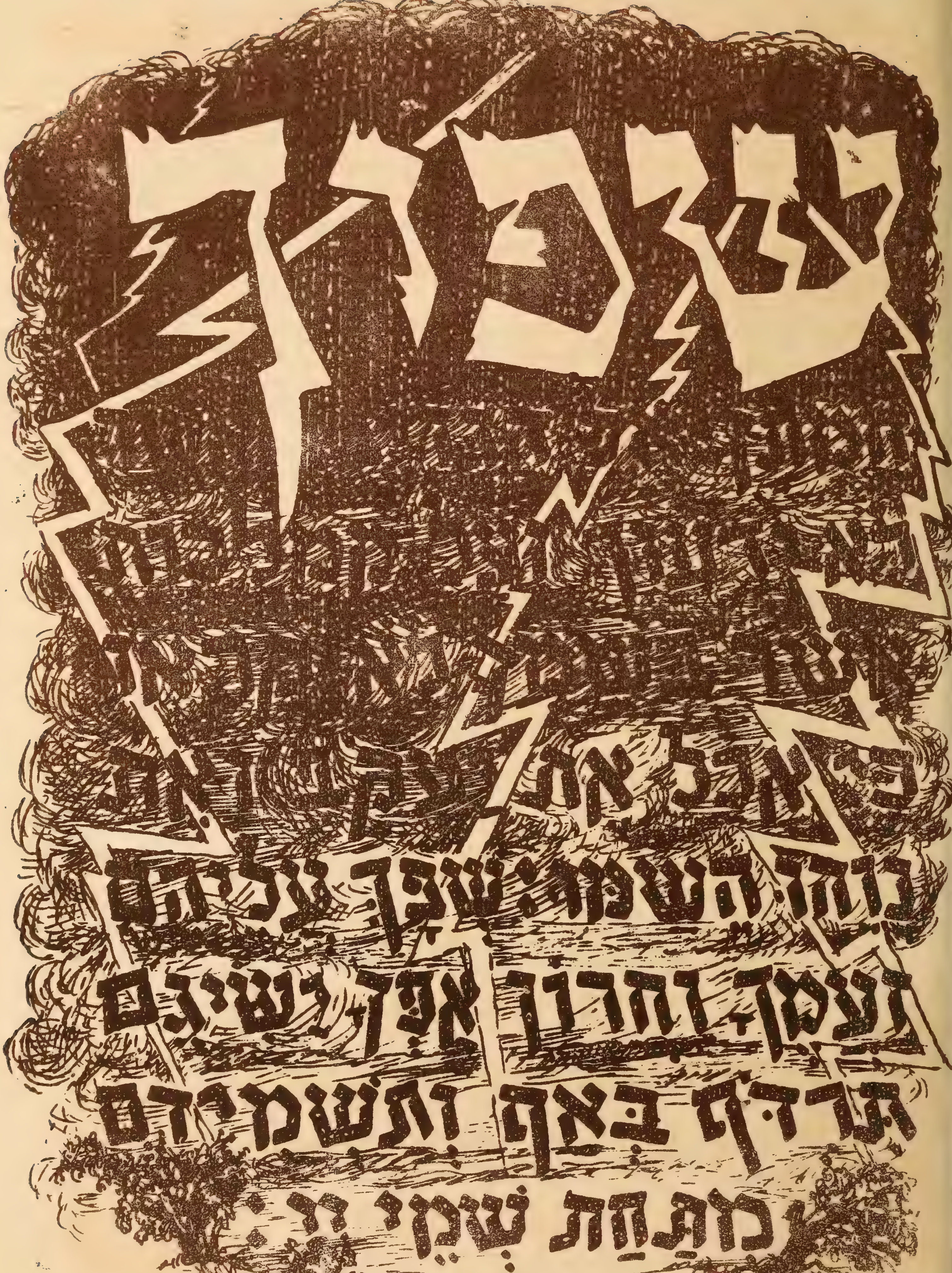
כיום הזה, יום אשר לא היה עוד כמוה גלותנו מיום אשר הלכנו בגולה יום של עדרים בלתי נפקדים ואר אמון בחיים לשארית הנמצאה, יום שכלו כזבת ארץ גומה -כיום הזה- יום שהאדם

נמכר בו למלך המות העדיות הולכות ונמקות משעבוד ומכבלים הענויות והמסורת והדרון שופכים את ממשלתם על כל

"והשכינה תתבוש בענן ראשה ומעצר כאב וכלימה היא פורשת גבו עשה"

שאלתי נביאי וחוזי, הנבאים בגללי:
הידעתם מתי קץ הפלאות, אשר אמר לגאלי?
ויענו אותי: למה זה תשאל והוא פלאי? ואין מגיד לי!
רזי־לי רזי־לי אוי לי!

אלהים, אל־דמי לדמי!
אל־תחרש ואל־תשקט למתקוממי,
בקשהו, דרשהו מיד מחרימי,
בל־תכסהו ארץ בכל־מקומי!

שפך
כי אכל את יעקב
ואת נוהו השמו שפך עליהם
זעמך וחרון אפך ישיגם
תרדף באף ותשמידם
מתחת שמי ה׳

עמלקים ירדפוהו עד חרמה
אך השמד לא ישמידוהו וכלה לא יעשו בו
תמיד ישאר אחרון אחד עד נצח
שארית ישראל לא יאבד עם עשוי לא יכלה

אם קצרה

ידנו מהציל לקוחים למות, אנחנו המוצלים אחראים לשארית ישראל. אין כתפים אחרות לקטיל עליהן, אין גב להחבא מאחוריו.

בגולה היה אדם מישראל מכוון פניו כלפי ציון. בציון חייב אדם מישראל לכוון פניו לסכת ישראל הנוכבלת הנופלת בכל מקום ובכל הדרכים.

בכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כמי שמבריע את הכף ליציאת מצרים או להארכת הגלות.

והיו כל מעשינו מכוונים לקריעת הים ולקבלת שבים.

וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל
עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ
לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קֵרְבוּ
לָבוֹא: כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם וּפָנִיתִי
אֲלֵיכֶם וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם:
וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם כָּל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל כֻּלּוֹ וְנוֹשְׁבוּ הֶעָרִים
וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה: וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם
מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־
הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַתְכֶם
וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִירוֹתִי אֶת־לֵב
הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב
בָּשָׂר: וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
לַאֲבוֹתֵיכֶם; וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ
וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־
תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם:

יִשְׁטְפוּ פַּלְגֵי הַדְּמָעוֹת
מֵעֵינֵי כָל בְּנֵי הָעָם;
יִנְהֲרוּ פַּלְגֵי הַדָּם
מִלְּבוֹתֵיהֶם כִּדְכָאוֹת.
כֻּלָּם יְקַוּוּ לְעֵת קֵץ
וְעָלוּ לְאֶרֶץ יְהוּדָה,
וְהִשְׁקוּ אַדְמָתָהּ הַשְּׁדוּדָה
וְהִפְרוּ כָּל תֶּלֶם, כָּל עֵץ...
וְדוֹר חָדָשׁ כִּי יָקוּם שָׁמָּה,
דּוֹר כַּבִּיר חַיִּים וֶאֱיָל,
רַעֲנָן כְּצִיץ מָלֵא טָל,
חָפְשִׁי כַּנֶּשֶׁר בָּרָמָה;
וְחָיָה בְּצִיּוֹן עַם חָי,
יַעֲבֹד וְיִזְרַע אַדְמָתָהּ-
וְצָבַר אָז חֵילָהּ וְנָשָׂא
תְּבוּאוֹת וּפְרִי עַד בְּלִי דָי

לשנות את פני העולם, לשים קץ לשעבוד אדם באדם, והקץ נעוץ בחביון הדורות. מתי נולדנו? בשעה שניצוץ כבוד ראשון הצית בלב העבד. מתי הרימונו את דגלנו? בשעה שהתקומם המשפל הראשון נגד משפילו. שבע נפל ושבע נקום, כי עמנו הצדק ושחרור האדם. נולדנו עם הנץ החמה של האדם המשתחרר. בכל מערכות האנושיות לחרות — שם היינו, בכל שדה קטל של מדוכאים, בכל „יציאת מצרים" של כל העמים וכל הדורות: על גרדום ועל מוקד, בבתי כלא ועל בריקדות. אך גם אם שבע נפל, נקום ונתעודד. אנו ואלה אשר יבואו אחרינו ויצאו בעקבותנו, כאשר יצאנו אנחנו בעקבות סוללי דרכנו, לפנינו. עד בוא היום והיה דגלנו לדגל החברה המשחררת, עד יקום האדם במלוא קומתו ויתגלה לעין כל באור הנצחים הצפון בו, כשדעתו רחבה ולבו טהור וידיו נאמנות וחייו חפש וצדק, אין לא עבד עברי ולא עבד כנעני, לא כושי ולא סיני, וכבוד כל אדם ראש פנה הוא לחברה הנגאלת.

בוא יבוא היום ההוא.

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי
אֵלִיָּהוּ הַגִּלְעָדִי
בִּמְהֵרָה יָבוֹא אֵלֵינוּ עִם מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד

גדי אחד
קנה אבא
בשני זוזים
חד גדיא
חד גדיא
בא החתול
ואכל את הגדי

חסל

סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ.
כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.
כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ.
כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ.
זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה.
קוֹמֵם קְהַל מִי מָנָה.
בְּקָרוֹב נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה.
פְּדוּיִם לְצִיּוֹן

בְּרִנָּה

תש״ז

דפוס: ה. לנגר, ת.א רח׳ אחד־העם 44